

PLOKŠTELĖS „ANELĖS
KARMONIENĖS DAINOS“
PRISTATYMAS

2016 m. Švenčionių kultūros centro iniciatyva išleista žymios šio krašto dainininkės Anelės Karmonienės dainų rinktinė. Kompaktinę plokštelę sudarė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto etnomuzikologė Aušra Žičkienė. Plokštele džiaugtasi dainininkės gimtajame Vidutinės kaime, jos pristatymas, kurį vedė Gražina Kadžytė, 2017 m. sausio 19 d. surengtas ir Institute. Buvo graži proga prisiminti dainininkę Anelę Bureikaite-Karmonienę (1915–1996), pakalbinti jos dukrą Eleną Vėžienę ir sūnų Rimantą Karmoną, pasiklausyti į svečius atvykusio Vidutinės kaimo etnografinio ansamblio, susitikti su didžiąją dalį dainų užrašiusiu Valdu Striužu ir plokštelės sudarytoja.

Knygos pavidalu A. Karmonienės dainų rinkinys *Švintų rytų rytelį* buvo išleistas 1995 metais. Jo pasirodymą paskatino pirmųjų Nepriklausomybės metų kultūrinis pakilimas ir entuziazmas. „Šitas dainas, išmoktas iš mamos, bobutės, tetų ir visas kitas dovanojau atgimstančiai Lietuvai. Nors šituo noriu prisidėti prie mūsų senovės kultūros ir tradicijų“ – pratarėme cituojama dainininkė. Kompaktinės plokštelės išleidimą galima laikyti šios dovanos skelbimo tąsa, tikimasi, kad ji padės išlaikyti Švenčionių krašto dainavimo tradicijos gyvybingumą.

V. Striužas, renginio vedėjos paklaustas, kaip jis, Biržų krašto žmogus, susirado Anelę ir užrašė tiek daug jos dainų, pasakojo:

Gal esu apsigimęs kraštotyrininkas, kur tik nuvažiuoju – vis užrašinėju. 1985–1986 metais nuvažiavęs į Švenčionių ir Ignalinos kraštą pamačiau, kad ten yra nuostabių dainininkių, turbūt viena net dainų karalienė esanti. Gatviniam Vidutinės kaime pasijusdavau kaip patekęs į senesnius laikus, gyvenimas atrodė toks, koks Biržų krašte buvo prieš penkiasdešimt metų. Važinėjau penkias žiemas, kartais ir vasarą nuvažiuodavau, klausinėjau visko, ką tik prisimindavo, taip pat ir mįslių, patarlių, pasakojimų, papročių, valgių. Jos balsas man skambėjo tarsi srovenantis šaltinis, visiems laikams išliks to nepaprasto grožio balso prisiminimas. Anelė gražiai priimdavo, vaišindavo. Ji buvo ir vertėja: kai kurias dainas išversdavo iš gudų kalbos į lietuvių ir atvirkščiai, kaip paribio dainininkė. Iš jos dainų išleidom knygą, o dabar ir kompaktinę plokštelę, gal kada ir vaizdo medžiagą bus galima išleisti, nes esu ir nufilmavęs ją dainuojant kartu su Vidutinės kaimo etnografiniu ansambliu.

Paprašyta tarti žodį, etnomuzikologė A. Žičkienė tęsė:

Man teko didelis malonumas išklausti visus Anelės Karmonienės įrašus, ir surinktus Valdo Striužo, ir Muzikos akademijos studentų. Teko gerokai pasukti galvą, kaip atspindėti jos be galo turtingą dainavimą tik vieną valandą trunkančioje plokštelėje, nes iš jos įrašytos kelios dešimtys valandų, žinoma, ten yra ne vien dainos. Turėdama itin stiprų, išstvermingą balsą, Anelė turėjo ir kitą savybę: ji gerai suprato, ko iš jos nori Valdas Striužas, vis atvažiuodamas ir atvažiuodamas, kalbindamas ir kalbindamas. Ji norėjo perduoti tą nuolatinį dainavimą, nuolatinį dainos artumą, labai kantriai tą

darė. Kalbėdama su seseria ji prisiminė: „E seniau nieko daugiau, tik dainos, i verkia – dainuoja, i verpia – dainuoja. Naktigonėn jojo – dainavo, au-deklus balino paupy – dainavo. Rugius pjovė irgi susėsdavo ir dainuodavo. Visi laukai skambėjo pavasarį. Eidavo ir su armonikom – dainuodavo.“

Aš dar pridėčiau ir vestuves su visais linksmumais, laidotuves su gaudžiom giesmėm, širdį veriančiom raudom, vakarėlius su jaunimo išmonėmis... Manau, kad Anelė stengėsi perteikti tą visumą, tą turtingą vaizdą. Tad plokštelė yra to buvusio dainų artumo, muzikinio pasaulio, kuriame daina buvo nuolat kartu, mažutėlis fragmentas.

Daugiausia dėmesio kreipiau į tas dainas, kurios jau yra išnykusios, tarkim, „To to to, per Petrinėlį“. Ji jau nebeskamba, nebeįjauna dalgiais rugių ir šieno – nebėra ir rugiapjūtės dainoms kur skambėti; šiais laikais vestuvės visai pasikeitė, tad ir dainos pasikeitė. Sudėjau pačias seniausias dainas, kurių Vidutinės kaimo ansamblis jau irgi mokosi iš garso įrašų. Linkiu, kad kuo dažniau galėtume patirti dainų artumą, kad jos nesiliautų, kad skambėtų. To buvusio dainų artumo, ankstesnio pasaulio ilgesys ir mane, ir jus kamuoja, turbūt todėl ir esam čia, norim jei ne patys dainuoti, tai bent klausytis.

G. Kadžytė prasitarė, kad jai nėra nieko gražiau, kaip girdėti, kai motinos dainas dainuoja sūnūs ir dukros. Niekas taip širdies neglosto kaip gyvoji tradicija.

Jos paskatinta Anelės dukra Elena prisiminė:

Kai buvom vaikai, mums tos dainos buvo negražios, skambėjo kaip raudos. O dabar jos pačios gražiausios – tos vienbalsės, kurioms negalima pritart. Iš mamos išmokau „Oi tu saula sauliula, tu žemi ridinėji“, „Plonai plonai kuodelaič verpiau“, „Avietelį, putiną vunduo pasėmė“. Ji buvo paprasta kaimo moteriškė, matot knygoj – su skarele. Buvo keturi vaikai, žemės mažai... Jauna važiuodavo Latvijon tarnaut, užsidirbt, išmoko latviškai. O 1939 metais ištekėjo už mūsų tėtuko Povilo Karmono, o po keturių mėnesių prasidėjo vaina, paėmė jį vaiskan. Likus viena vargo – ir arė, ir sėjo, bet sakydavo: „Visų čėsų aš giedojau...“ Kai tėtukas grįžo, tai tada kolchozai buvo, vėl gyvenimas sunkus, ir ana

visų čėsų giedojo. Mamos toks pasakymas buvo: „Aš nežnu, kap negiedojus gyvint“, kaip dabar sakoma, toks buvo jos gyvenimo būdas...

Prisiminimais apie mamą pasidalijo ir sūnus Rimantas:

Mokėjo ir visokių šposų, ir posakių, pavyzdžiui, jei žmogus kokį darbą daro daro ir neužbaigia, sako: „Vire vire ir papyla.“ Arba jeigu yra koks rimtas reikalas, tai sako: „Turi mėšai, turėk ir pipiram“, tai yra smulkmenoms. Iš giedojimų ir dainavimų tai prisimenu, kad mama nebūtinai dainuodavo, ji niūnuodavo po nosim. Man darbe irgi kartais duoda pastabą, kad, sako, tu vaikštai ir myki. Ką nors sau niūniuoj. O kai baigęs vidurinę pakliuvau pas žinomą universiteto choro vadovą Praną Sližį, tai ir aš įklimpau į tą dainavimą, teko ir ansambliuose, ir choruose dainuot. <...> Prisimenu tautosakos rinkėją [Juozą] Aidulį, jis pas mano mamą buvo. Jis tokį juostinį magnetofoną nešiodavosi, užrašinėdavo. Kitan kaiman, kiton pusėn Sraunos važiavo – o ten lieptas. Jis tą magnetofoną vežė su dviračiu ant багаžinės ir su visu magnetofonu įgriuvo upelin. Buvo toks atsitikimas.

Etnomuzikologas Rytis Ambrazevičius irgi džiaugėsi jaunystėje lankęsis pas A. Karmonienę, tebeturintis jos siūstus atvirukus su gražiausiais palinkėjimais. Jis prisiminė:

Tuomet Vilniaus universitete buvo susikūręs istorikų ansamblis, aš jame dainavau, buvau dar žalias folkloristas. Jei nebūtume nuvažiavę į Švenčionių kraštą, bet kitur, kur ne tiek dainų, pasakojimų ir prisidavimų, tai dar nežinia, kur aš būčiau pasukęs, kur nuėjęs. O kai nuvažiavau į tą kraštą, pamačiau tuos dainuojančius žmones, man jie atrodė šventi, visa tai, ką jie turi, atrodė šventa. Kai grįžau į Vilnių ir važiavau namo į Grigiškes, kur tuomet gyvenau, Vilniaus žmonės man atrodė tarsi plastmasiniai, netikri, o kaimo žmonės – tikri. Todėl mečiau viską ir užsiėmiau dainomis.

Per renginį, skirtą liaudies dainų grožio ir artumo pajautimui, buvo daug dainuojama. Brangiausias ir gražiausias A. Karmonienės

dainas dainavo duktė Elena, Vidutinės kaimo žmonės, salėje sėdėję Vilniaus švenčioniškiai, tautosakininkai. Skambėjo vilniečių padėkos žodžiai švenčioniškiams, o švenčioniškių – vilniečiams. Vidutinės kaimo dainininkų prisipažinimas, kad ne visas savo krašto dainų karalienės dainas mokantys, kad daug užmirštų, senoviškų galės išmukti iš kompaktinės plokštelės, buvo visai nuoširdus. Nykstant kaimams, daugelis kadaise dainavusių ir tautosakininkus džiuginusių bendruomenių praranda ilgai saugotą tradiciją, nutyla. Rengiant bendruomenes suburančius renginius, leidžiant leidinius dainavimo tradicija vėl gaivinama.

Austė Nakienė

APGINTA ETNOMUZIKOLOGĖS TOMOS GRAŠYTĖS DISERTACIJA

Didelį etnomuzikologų susidomėjimą ir gausų jų, taip pat etninės muzikos mėgėjų bendruomenės susibūrimą sukėlė Tomos Grašytės vasario 24 dieną Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje ginta disertacija „Tradicionis muzikantas šiuolaikinėje lietuvių kultūroje“ (humanitariniai mokslai, etnologija 07; mokslinė vadovė doc. dr. Gaila Kirdienė, mokslinė konsultantė dr. Giedrė Šmitienė). Disertacija buvo sėkmingai apginta viešame jungtinės Vilniaus universiteto, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos doktorantūros Etnologijos mokslo krypties tarybos posėdyje. (Beje, tai jau antroji jungtinėje Etnologijos doktorantūroje apginta daktaro disertacija, žr. *Tautosakos darbai*, t. 51, 2016, p. 252–253.) Disertacijos gynimo tarybos nariai: prof. dr. Rimvydas Laužikas (pirmininkas, VU), prof. dr. Valdis Muktupavelas

(Valdis Muktupāvels, Latvijos universitetas), dr. Žilvytis Šaknys (LLI), dr. Austė Nakienė ir dr. Rūta Žarskienė (LLTI).

Atrodytų, disertacijos tema visiškai įprasta, analizuojanti tam tikrą tradicinį reiškinį šiandieninės kultūros apsuptyje. Tačiau darbo objektas – naujas ir netyrinėtas, nes iki šiol *tradicinio muzikanto* fenomenas, pagal naują T. Grašytės sampratą, nebuvo suvoktas kaip galintis besąlygiškai atstovauti tradicinei kultūrai. R. Žarskienės manymu, disertantei teko nelengva užduotis – išsiaiškinti, *kas yra*, tiksliau, *ar dar yra* tradicinis muzikantas šiandieninėje – postkomunistinės, postindustrinės ir globalios masinės kultūrų samplaikos veikiamoje visuomenėje.

Pristatydama atliktą tyrimą autorė pirmiausia išsamiai patikslino *tradicinio muzikanto* sampratą disertacijoje: tai muzikantai, gimę 1948–1971 m. įvairiuose Lietuvos regionuose, groti išmokę pagal tradicinį ugdymosi modelį, savo muzikinėje veikloje išlaikantys lokalinio ir regioninio solinio ir ansamblinio skambesio įvaizdžius, pirmenybę teikiantys gyvam muzikavimui. Tradicinio muzikanto sampratą T. Grašytė papildė ir Daivos Vaitkevičienės nusakytomis prigimtinės kultūros bruožais, tarp jų nurodydama glaudžią sąsają su vieta, kurioje žmonės įsibūva, įsišaknija. Vis dėlto pagal daugelį kitų požymių (jaučiama didesnė ar mažesnė institucinio ugdymo ir technologijų įtaka; būdingas ne tik akustinių, bet ir elektroninių muzikos instrumentų naudojimas; grojimas (mokymasis) ne tik iš klausos, bet ir iš natų) disertacijoje analizuojami muzikantai gerokai nutolsta nuo iki šiol etnomuzikologijoje gyvavusios *tradicinio muzikanto* sampratos. Tad bene pagrindine disertacijos ašimi ir tampa tradicinio muzikanto išlikimo šiandieninėje kultūroje klausimas, greta gvildenant ir pačios tradicijos, jos kaitos problematiką.

Disertacijos gynimo tarybos narių bendra nuomone, T. Grašytės disertacija yra aktuali šiandien, kai ieškoma atsakymo, kas yra tradicija, kokia jos vieta šiuolaikinėje kultūroje ir pan. V. Muktupavelas atkreipė dėmesį, kad nematerialiosios kultūros paveldo dokumentavimas, tyrimas, išsaugojimas ir santykis su šiuolaikiniais kultūros procesais yra svarbūs ne tik nacionaliniu, bet ir tarptautiniu mastu. Šia prasme T. Grašytės tyrimas yra itin aktualus, jo rezultatai svarbūs tiek lietuvių, tiek plačiai tarptautinei mokslo auditorijai, o labiausiai – tradicinės muzikos ir tradicinės kultūros specialistams.

Kaip žinoma, *tradicijos ir inovacijos, tradicijos ir modernumo, tradicijos ir autorinės kūrybos* ir pan. priešpriešos dabar aktualios daugeliui humanitarinių ir socialinių mokslų¹, neretai jos tampa tarptautinių mokslinių konferencijų, meno parodų temomis ar mokslo leidinių paantraštėmis, ir ne tik pas mus, bet ir pasaulyje. Tiesa, Lietuvoje pastaruoju metu pradėta vartoti *gyvosios tradicijos* sąvoka, taip, viena vertus, parodant tradicijos gyvybingumą, kita vertus, lyg ir supriešinant šiandieninę jos raišką su iki šiol gyvavusia („nebegyva“) tradicija. Vis dėlto tradicija, kaip žinoma, nėra pasenęs ir sustingęs darinys. Čia vertėtų pasitelkti Jurgos Jonutytės įžvalgas apie tradicijos sampratą².

Anot filosofės, tradicijos palaikymas pats savaime įmanomas tik per jos perio-

dišką atnaujinimą³. Tad T. Grašytės gvildinamas tradicinio muzikanto šiuolaikinėje kultūroje fenomenas atitiktų kaip tik tokį filosofės požiūrį. Kaip teigia pati disertantė, ji remiasi „dinamiškos, gyvuojančios tol, kol yra kartojama ir kuriama (Jonutytė 2010), ir tokios, t. y. nuolat kintančios, atsinaujinančios, tradicijos sampratomis (Šmitienė 2011: 42)“. Tradicinį muzikantą ir muzikavimą disertacijoje ji traktuoja ne kaip normatyvų, jau beveik išnykusį, bet priešingai, kaip dinaminį, t. y. nuolat kintantį, su gyvenamosios vietos kultūra susijusį ir ją atspindintį reiškinį⁴.

R. Laužiko pastebėjimu, T. Grašytės disertacijos tema yra įdomi įvairiais aspektais: kaip tradicinė kultūra veikia (arba transformuojasi) šiuolaikinėje visuomenėje? Ar (kaip) iš jos išaugę menininkai randa vietą šiuolaikinėje kultūros industrijų rinkoje? Kaip viena populiarioji kultūra (praeities tradicinis muzikavimas) sąveikauja su kita (šiuolaikine, globaliąja) populiariąja kultūra? Jo nuomone, tai tik dalis aktualių klausimų, kurie gali būti ir yra nagrinėjami šios disertacijos kontekstuose.

Be to, R. Laužikas pabrėžė, kad labai svarbūs tokiame darbe yra bendrieji šiuolaikiniai tradicinio muzikanto veikimo kultūrologiniai (kultūros kaip ideologijos) ir kultūros istorijos kontekstai. Autorė užsimena apie sovietizacijos įtaką tradicinei kultūrai (tiksliau, jos naikinimui), kita vertus, nagrinėja postindustrinės, vartotojų, žiniasklaidos visuomenės sąvokas (F. Jameson). R. Laužikas pasidalijo nuogastavimu dėl tam tikros bendros tendencijos, gyvuojančios pastaruoju metu Lietuvoje atliekamuose tyrimuose: neretai naudojamosi

.....

- 1 Dalia Zaikauskienė. *Lietuvių paremijos XX–XXI a. sandūroje: tradicija ir inovacija*: disertacija, Vilnius: VU, LLTI, 2012; Bronislovas Kuzmickas. „Tradicija ir inovacija modernybės ir postmodernybės požiūriu“, *Logos*, 2011, Nr. 67, p. 6–15.
- 2 Jurga Jonutytė. „Kartotė: tradicijos sąvokos matas ir pamatas“, *Tautosakos darbai*, t. XXXIX, 2010, p. 36–49; Jurga Jonutytė. „Istorijos vyksmo modeliai ir tradicijos sąvoka“, *Darbai ir dienos*, t. 41, 2005, p. 7–15.

.....

- 3 J. Jonutytė. *Istorijos vyksmo modeliai ir tradicijos sąvoka*, p. 13.
- 4 Toma Grašytė. *Tradicinis muzikantas šiuolaikinėje lietuvių kultūroje*: daktaro disertacijos santrauka, Vilnius: LMTA, 2017.

Vakarų Europos ir Šiaurės Amerikos šalių mokslinėse tradicijose sugeneruotais teoriniais modeliais, neatsižvelgiant į savo krašto istorines realijas. Jo manymu, vertėtų plačiau diskutuoti, kuris istorinis kontekstas (Lietuvos sovietizacija ar „post-industrinės visuomenės“) turėjo didesnę įtaką tradicinio muzikavimo šiuolaikinėje lietuvių kultūroje formavimuisi. Labai svarbus būtų klausimas, kuris teorinis konceptas yra perspektyvesnis nagrinėjant tradicinio muzikanto raidą šiuolaikinėje lietuvių kultūroje: postsovietinės kultūros, postindustrinės kultūros, etnologinis ar popkultūros? R. Laužikui iš šių klausimų natūraliai išplaukė dar vienas: koks santykis (idėjinės, kūrybinės, kultūrinės sąsajos ar prieštaros) tarp tokių šiuolaikinės muzikinės kultūros reiškinių – disertacijoje aptariamo Kęstučio Kaupinio, ansamblio „Lietuva“, Stasio Povilaičio, televizijos laidos „Duokim garo!“ ir Džordanos Butkutės? Kas laikytina tradicija, jos tąsa, o kas jau nebelaikytina?

Tai visiems kultūros tyrinėtojams – etnomuzikologams, muzikologams, etnologams ir kt. – nepaprastai svarbus klausimas, į kurį iki šiol taip ir neatsakyta. Nors daugelį tradicinės muzikos gerbėjų pikti na laidoje „Duokim garo!“ pramaišiu su tradicine muzika skambantis „popsas“⁵, ši laida žiūrovams vis dar pristatoma kaip vienintelė pramoginė laida, populiarinanti etninę kultūrą, etninę muziką:

Laida „Duokim garo!“ šį sezoną kviečia pasigėrėti Lietuvos etninių regionų perliukais – muzikantais, dainininkais, šokėjais ir tiesiog talentingais žmonėmis <...>. Laidos tikslas – parodyti stipriausias ir kūrybingiausias Lietuvos kapelas, dainininkus ir

.....
5 Etninės kultūros specialistų diskusiją su laidos rengėjais, vykusią 2007 m., žr. <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2007-03-06-kam-su-gerupu-duodama-garo/4705>.

muzikantus, lavinti žiūrovo požiūrį į etninės kultūros reiškinius šiandien.⁶

Iš tokios anotacijos matyti, kad neaiški yra pačių laidos rengėjų etninės kultūros (šiandieninės jos raiškos) samprata. Priešingu atveju į laidą kartu su etninės muzikos regionų „grynuoliais“ nebūtų kviečiamos tokios estrados „žvaigždės“ kaip Vytautas Šiškauskas, kurio požiūris į laidą (taip pat ir į etninę muziką) yra paviršutinis, jis sako: „Manau, kad vien liaudiška muzika žmonėms atsibosta, reikia ją „atskiesti“ gera estrada, taigi ten dainuoti man patiko.“⁷

Suprantama, kad šiandieninis folklorizmas aprėpia itin didelę liaudies muzikos raiškos įvairovę, kurią atspindi skirtingi įvardijimai – lietuviški pavadinimai ir naujadarai: *šiuolaikinė liaudies muzika, šiuolaikinis, alternatyvus, netradicinis, kūrybinis, modernizuotas folkloras, postfolkloras, postfolkas, neofolkas, improfolkas, new age folkloras, world music...* Kartais sunku apibrėžti vieno ar kito reiškinio priskyrimą kuriai nors konkrečiai folklorizmo sričiai. Be to, kai kurie terminai, pavyzdžiui, *kūrybinis folkloras, netradicinis folkloras* ir kt., atrodo gana keisti, tarsi prieštaraujantys folkloro prigimties ir pačios tradicijos sampratoms, taigi – vis dar skatinantys diskutuoti.

T. Grašytė, atsakydama į klausimą apie *tradicinio muzikanto* sampratą santykį su kitais šiuolaikinės kultūros reiškiniais, pabrėžė, kad nors tradiciniai ir kitų kategorijų muzikantai vis labiau panašėja, tačiau iš kitų juos aiškiai skiria gimtojo krašto muzikavimo tradicijų išmanymas, branginimas, sklaida ir prigimtinis atlikimo stiliaus pojūtis. Į A. Nakienės klausimą, ar šiuolaikinių tradicinių muzikantų ateitis nėra susijusi su dalyvavimu folkloro ansambliuose,

.....
6 <http://www.lrt.lt/mediateka/irasas/157999>
7 <http://www.alfa.lt/straipsnis/13097651/dainininkas-siskauskas-gerbeju-sirdis-virpins-smuikuodamas>

šventiniuose koncertuose, edukacinėse programose ir pan., T. Grašytė atsakė, jog *tradicinis muzikantas*, jos tyrimais, gyvuoja kaip savarankiška kategorija. Dalyvavimas folkloro ansambliuose ir koncertinė veikla yra viena svarbiausių tradicinio muzikanto pagrindinių veiklų. Kita vertus, galima numanyti, kad bent jau kaimuose, miesteliuose, kuriuose bendruomenė susiburia, kartu rengia šventes, savarankiška tradicinio muzikanto kategorija turėtų gyvuoti ir toliau, tačiau vienintelė to sąlyga – tradicijos perdavimas jaunesnėms kartoms. Be to, kaip ne vienas muzikantas pažymėjo, kad atsišpirtų konkurencijai, tradicinis muzikantas turi atsidėti vien tik muzikavimui ir būti palaikomas bendruomenės.

Atsakyti į klausimą, kokius muzikantus šiandien galima vadinti tradiciniais, ir yra vienas pagrindinių T. Grašytės disertacijos tikslų. Pasirinkdama šių dienų tradicinius muzikantus, disertantė rėmėsi etnomuzikologų suformuota vyresnių kartų tradicinių muzikantų ir muzikavimo samprata. Tyrimui buvo stengtasi pasirinkti brandžius, savo repertuarą ir atlikimo stilių suformavusius muzikantus, kurie kilę iš senos muzikantų giminės, tęsia ne tik savojo krašto, bet ir giminės tradicijas, iki šiol aktyviai muzikuoja. Pasirinkti devyni muzikantai, kurių muzikavimas etnomuzikologų įvairiais lygmenimis tirtas nuo pat muzikanto vaikystės iki šių dienų, sukaupimą medžiagą pagilinant ir išplečiant daugkartinių susitikimų ir pokalbių metu.

Pabrėždamas šio tikslo ypatingą svarbą šiuolaikinės kultūros tyrimams, V. Muktu-pavelas suabejojo dėl tradicinio muzikanto kategorizavimo sąvokų, esą disertacijos baigiamojoje dalyje jos sisteminamos ne pagal vienodus kriterijus. T. Grašytė paaikškino, kad taip yra visų pirma todėl, kad disertacijos tyrimams aktualios sąvokos tiek mokslinėje, tiek kultūrinėje litera-

tūroje, tiek visuomenėje neretai vartojamos neadekvačiai ar painiojant. Vis dėlto, apibendrinusi visus atliktus tyrimus, pagal visus gvildentus lygmenis – ypač pagal muzikos repertuarą ir stilių, be tradicinio muzikanto, ji išskyrusi dar tris besisiekiančias muzikantų kategorijas: *folkloro ansamblio muzikantas*, *stilizuotos (kaimo) kapelos muzikantas* ir *stereotipinis vestuovių muzikantas*, atliekantis daugiausia populiarią estradinę muziką. Visų šių kategorijų muzikantai, atsižvelgiant į grojimo meistriškumą, muzikavimo veiklą ir atlyginimą už ją, T. Grašytės teigimu, gali būti priskiriami profesionalams (pusiau profesionalams) arba mėgėjams. Beje, nubrėžti aiškią ribą tarp profesionalaus (pusiau profesionalaus) ir mėgėjo muzikanto šiandien ypač sunku, nes profesionalumo / mėgėjiškumo samprata yra pakitusi arba gali būti skirtingai suvokiama kultūros, švietimo institucijose ir visuomenėje, miesto ir kaimo bendruomenėse. T. Grašytė pabrėžė, kad jos tirtus dabartinius lietuvių tradicinius muzikantus galima vadinti tikrais *profesionalais*. Jos manymu, aktualu būtų moksliskai aptarti klausimą, kodėl šiuo metu folkloro ansamblių atlikėjai, taip pat, matyt, ir liaudies muzikantai pas mus (pagal Lietuvos nacionalinio kultūros centro mėgėjų meno apibrėžimus) yra priskiriami tik mėgėjams.

Tarybos narius Ž. Šaknį ir R. Žarskienę ypač domino tradicinių muzikantų regioninio savitumo klausimas, kuris disertacijoje nėra išplėtotas. Ž. Šaknys, atkreipdamas dėmesį į nemažus skirtumus tarp dzūkų ir žemaičių gyvensenos, socialinių ryšių, bendruomenių struktūros, žemdirbių darbo intensyvumo, modernių kultūros elementų raiškos ir kt., iškėlė klausimą, ar ir šiomis dienomis galima aptikti kokių nors regioninių pagrindų išlikusių savitumų. R. Žarskienei pasirodė,

kad nepakankamai motyvuota tradicinių muzikantų iš skirtingų etnografinių regionų atranka. Etnoinstrumentologė pasigedo Suvalkijos (Sūduvos) atstovų, taip pat muzikantų, atstovaujančių turtingai pučiamųjų ansamblių grojimo tradicijai Žemaitijoje (žemaitiško muzikavimo atstovais pasirinkti dumpliniai instrumentais griežiantys folkloro ansamblių muzikantai broliai Jurgis ir Arvydas Bomblauskai).

Sutikdama su pareikštomis pastabomis, T. Grašytė pabrėžė, kad, siekiant nustatyti regioninius šiuolaikinio tradicinio instrumentinio muzikavimo skirtumus ir savitumus, reikėtų kur kas išsamesnio ir daugiau muzikantų apimančio tyrimo. Nors ir dabar jai pavyko įžvelgti tam tikrų instrumentarijus, repertuaro, muzikinio stiliaus ir muzikinės veiklos pobūdžio regioninių savitumų. Pavyzdžiui, Dzūkijos muzikantai (kaip ir rytų Aukštaitijos) pasižymi kur kas platesne, įvairesne ir intensyvesne muzikine veikla nei kitų regionų muzikantai. Tuo tarpu Žemaitijos muzikantams, pasak T. Grašytės, būdinga siauresnė ir ne tokia intensyvi veikla. Tačiau gali būti, kad tai tik pirminiai disertantės pastebėjimai ir juos galbūt pakoreguotų detalesni tyrimai regioninio savitumo aspektu. Kol kas esama tokio tyrimo neužbaigtumo ir netolygumo. Kaip teigė T. Grašytė, nevienodą muzikantų atranką iš įvairių etnokultūrinių regionų iš dalies lėmė ir turimi duomenys apie muzikantus, ir atstumas nuo Vilniaus (dėl šios priežasties buvo atsakyta kai kurių Žemaitijos muzikantų). Be abejo, galimi (ir būtini) tolesni ir išsamesni regioninio savitumo tyrimai.

T. Grašytės disertacija vainikuoja ne tik jos kruopštų darbą įvairiuose folkloro archyvuose ir nuosekliai vyresnės kartos lietuvių etnomuzikologų darbų studijas, detalią pažintį su užsienio tyrėjų etninės muzikos tyrimais ir metodais, bet ir jos

pačios vykdytų vienuolikos lauko tyrimų (daugiau kaip dvidešimt ekspedicijų) rezultatus. Disertacijoje plačiai taikomas pusiau struktūrintas daugkartinių interviu metodas leido autorei ne tik suvokti šandieninio tradicinio muzikanto gyvenimą, jo požiūrį į kūrybą, bet ir atskleisti jo meniškos sielos gelmes.

Labai svarbūs disertacijos priedai, ypač vaizdo ir garso kompaktinės plokštelės, tampančios audiovizualiniais fenomenologinių tyrimų papildais, atskleidžiančiais atskirų muzikantų kūrybinius portretus, jų mėgstamus grojimo būdus, santykį su klausytojais ir pan. Šie audiovizualiniai priedai svariai prisideda prie šiandien aktualaus tradicinių muzikantų individualumo ir autorinės kūrybos klausimo svarstymo, puikiai atspindi disertantės cituojamą fenomenologės G. Šmitienės mintį, kad „kol tradicija gyva, kiekvienas jos pasirodymas, atlikimas yra individualus“ (p. 103). Disertantė pabrėžia, kad šiuolaikinių tradicinių muzikantų kūrybiškumas pasireiškia ne tikrai nežymiai, bet ir iš esmės, sukuriant naujų kūrinių. Vis dėlto kūrybinių impulsų jie vis dar semiasi iš savo artimiausios gyvenamosios aplinkos, todėl tokius kūrinius T. Grašytė siūlo vadinti „tradicine autorine kūryba“ (p. 149). Taigi šių dienų tradiciniam muzikantui reikia nuolat palaikyti pusiausvyrą tarp tradicijos ir inovacijos. Tolesnę šio reiškinio plėtotę galima tik nuspėti. Disertantės nuomone, žvelgiant iš dabarties perspektyvos, populiarioji kultūra netrukus turėtų dar labiau paveikti tradicinio muzikanto ir muzikavimo fenomeną.

Disertacijų, skirtų šiuolaikiniams etninės muzikos procesams nagrinėti, iki šiol apginta vos dvi – tai etnologų Aušros Zabielenės („Folkloriniai ansambliai Lietuvoje: etnokultūrinės sąmonės tęstinumas 1990–2006 m.“; VDU, 2007) ir Eglės

Aleknaitės („Etninės kultūros veikėjų interpretacijos XXI a. pr. Lietuvos folkloro ansamblių judėjime“; VDU, 2013) studijos. T. Grašytės darbas laikytinas pirmąja etnomuzikologijos srities daktaro disertacija, skirta minėtai problematikai. Tiesa, šiame etnomuzikologinių tyrimų lauke T. Grašytė nėra pirmtakė. Jos atlikti tyrimai svariai papildė šiuolaikinę etninės muzikos tradicijos sampratą, šiandien plėtojama ne vieno etnomuzikologo. Šiuolaikinės muzikinio folkloro formas tiria Aušra Žičkienė, išvelgdama ir apibūdinama naują tiesioginę savaiminio muzikavimo tradiciją, R. Žarskienė, daug dėmesio skirdama instrumentiniam muzikavimui, tradicijos kaitai ir folklorėjimo procesui, akademiniais pučiamiesiems muzikos instrumentams tradicinėje kultūroje, A. Nakienė, savo ilgamečius tradicinės kultūros gyvavimo miesto aplinkoje, liaudies muzikos atgarsių lietuvių kompozitorių kūryboje ir pan. tyrimus apvainikavusi monografija *Nuo tradicinės polifonijos iki polifoninės tradicijos: lietuvių muzikos kaita XX–XXI a.* (2016), šių eilučių autorė, analizuojanti edukacijos įtaką sutartinių atgimimo procese, bandanti užčiuopti šiandieninės jų raiškos pulsą, ir kiti. Minėtinos ir kelios pastarojo laikotarpio monografijos, kuriose įvairiais požiūriais nagrinėjami šiuolaikiniai etninės muzikos reiškiniai, tai Stasio Skrodenio *Folkloras ir gyvenimas* (2010), A. Zabielenės *Folkloro ansambliai dabartinėje Lietuvoje: etnologinis aspektas* (2010), Romualdo Apanavičiaus ir kitų autorių. *Etninės muzikos gavyvinimo judėjimas Lietuvoje* (2015).

Tikėtina, kad šiuolaikinių muzikinio folkloro formų ir naujų etninės muzikos raiškos būdų ateityje tik daugės. O ir pati kaitos eiga, matyt, vis spartės. Norėtųsi, kad etninė muzika vis dėlto visiškai nesusiliėtų su populiariosios kultūros reiškinais, kad

išlaikytų dalį savasties, o muzikinio folkloro tyrėjai spėtų žengti koja kojon su visais kaitos procesais. Sveikiname dr. Tomą Grašytę – naują perspektyvią šiuolaikinės muzikinio folkloro tradicijos – kintančios ir nuolat atsinaujinančios – tyrėją!

Daiva Račiūnaitė-Vyčiniene

KONFERENCIJA „DANGUS BALŲ RELIGIJOJE IR MITOLOGIJOJE“

Balandžio 7 dieną Lietuvių literatūros ir tautosakos institute įvyko dešimtoji „Profesoriaus Norberto Vėliaus skaitymų“ konferencija, skirta dangaus religiniam ir mitologiniam įprasminimui baltų kultūroje. Šįmet ji buvo trumpesnė nei įprastai – truko ne dvi, bet vieną dieną.

Skaitymai prasidėjo gražia įžanga – viešnia iš Varnių regioninio parko Renata Jančiauskienė perskaitė pranešimą „Profesoriaus Norberto Vėliaus gimtinės kraštovaizdžio turtai“. Gimtasis N. Vėliaus Gulbių kaimas yra visai šalia regioninio parko, todėl pristatytieji apylinkių gamtos ir kultūros paveldo objektai kartu buvo ir tie, kuriuos globoja šis parkas. Vienas tokių – Bilionių piliakalnis, kurį linkstama tapatinti su legendiniais Pilėnais. Pasakojime praplaukė žymesnės asmenybės ir šeimos, istorinės vietos, kurias iš tautos atminties prikėlė gražia tarmiška kalba pacituoti vietos žmonių prisiminimai, padavimai – kai kurie užrašyti dar paties profesoriaus. Pasidalyta ir neseniai užrašytais jo brolio Aleksandro Vėliaus atsiminimais.

Mokslinę konferencijos dalį pradėjo habil. dr. Nijolė Laurinkienė (LLTI). Pranešimą „Saulės vaizdinys ir jo kilmė“ ji skyrė ryškiausiajam dangaus šviesuliui: kal-

bėjo apie saulės, važiuojančios arklių traukiamais ratais (dienos saulė) ir plukdomos valtele (nakties saulė), vaizdinius. Pirmąjį vaizdinį, kaip ir patį saulės pavadinimą, baltai turėjo paveldėti iš indoeuropiečių bendrystės laikų. Klajoklinio gyvenimo būdo epochoje užgimusioje gyvulininkystės kultūroje daugelis dangaus mitinių veikėjų buvo „apdovanoti“ arkliais, vežimais, ratais. Trundholmo (Danija) bronzinė skulptūra – Saulės vežimas – verčia panašius vaizdinių ištakų ieškoti net 1400 m. pr. Kr. Mitologinių analogijų archajiškumas, jų išplitimas pasaulyje, pranešėjos nuomone, rodo atitinkamų vaizdinių lietuvių ir latvių tautosakoje labai seną kilmę.

Šių eilučių autorius pranešime „Mėnulio ir žvėrių ragai laiko terminijoje“ atkreipė dėmesį, kad lietuviški rago arba ragučio mėnesių pavadinimai pasirodo nuo XIX a. vidurio Mažajoje Lietuvoje leistuose žodynuose ir kalendoriuose. Kadangi panašūs sausio ir vasario pavadinimai pasitaiko tik vokiečių kultūrinės įtakos srityse (be Mažosios Lietuvos, dar polabų ir aukštutinių sorbų kalbose) ir pakartoja germaniškų pavadinimų (fiksuojamų nuo IX a.) vartoseną, yra pagrindo manyti, kad šie pavadinimai yra perimti iš vokiečių. Tam tarsi prieštarautų Teodoro Narbuto Mėsėdrinių (Užgavėnių) įvardijimas „dievo Ragučio švente“ (1835). Tačiau paties istoriko išvelgiama sąsaja su *rogutėmis*, ant kurių šventėje esą buvo vežiojamas dievybės stabas (t. y. pamėklė šiandieniniu supratimu), neatrodo įtikinamai. Viena iš hipotezių, kad vokiečių *Hornung* kilęs tiesiog iš vok. *Horn* ‘ragas’ ir siejamas su laiku, kai elniai meta ragus. Pavyzdžiai iš Šiaurės Amerikos ir Sibiro taip pat rodo elnių arba bizonų ragų metimo aktualinimą mėnesių pavadinimuose, tad kol kas labiau tikėtina gyvūninė, o ne mėnulio ragų etimologija svarstomais atvejais. Atsižvelgdamas į tai,

kad kai kurios laiko sąvokos baltų kalbose etimologiškai vedamos iš veiksmazodžių, reiškiančių „kirsti“, „pjauti“, „rėžti“ ir pan. (pr. *kērdan* acc. sg. fem. ‘laikas’, pr. *kisman* acc. sg. ‘laikas, kartas’), pranešėjas pasiūlė bandyti naujai pažvelgti ir į žodį „metai“, ateityje patikrinant hipotetinę galimybę, kad jis gali būti semantiškai susijęs su ragų metimo laiku arba tuo, kas nukertant, pametant lieka atmesta, nevisavertiška, nebegyva (plg. got. *maitan* ‘kirsti’, lot. *mutilus* ‘sužalotas, suluošintas, netekęs ragų’, gr. *μίτυλος* ‘beragis’ ir pan.).

Etnokosmologas Jonas Vaiškūnas (Molėtų krašto muziejus) pranešime „Žirgas danguje. Mitinio žirgo vaizdinio atspindžiai žvaigždėtame dangaus skliaute“ aptarė žirgo mitologemos sąsajas su konkrečiomis žvaigždžių grupėmis, kitaip – žirgo projekcijas danguje, iš anksto perspėdamas, kad dėl riboto laiko minės tik pagrindinius šaltinius. Pirmiausia jis pabandė identifikuoti etnografinėje medžiagoje Žirgu įvardijamą žvaigždyną. Remdamasis 1992 m. Kražių ekspedicijos metu iš Petro Zablocko užrašytomis žiniomis, J. Vaiškūnas mano, kad tai galėtų būti junginys iš Vandens ir dalies Žuvų žvaigždynų žvaigždžių. Astronomams tai labai įdomi vieta, nes per ją eina Pavasario lygiadienio linija (čia atsidūrusi saulė teka tiksliai rytuose, o leidžiasi vakaruose). Esą ši linija pažymėta ir ant Gardino bažnyčios rūsyje rasto apeiginio kaušo su zodiako ženklais. Latvių daina apie Saulę, Mėnulį ir Auseklį ties skirtingomis pabalnoto žirgo kūno dalimis, pasak pranešėjo, taip pat turi rodyti konkrečią vietą ekliptikos juostoje. Pranešimo pabaigoje buvo trumpai pristatyta hipotezė apie „antrąjį žirgą“. Spėjama, kad Christburgo sutartyje (1249) minimas dangaus viduriu skriejantis velionis ant žirgo yra ne kas kita, kaip Tauro žvaigždynas, kuris (ar jo dalis?) Žemaitijoje pa-

minėtas Kibelkos vardu. Šis žvaigždynas kulminuoja kaip tik per „dangaus vidurį“ (lot. *medium coeli*). Šiame kontekste J. Vaiškūnas paminėjo dainose figūruojantį Sietyną – brolelį, balnojančią žirgą. Jis taip pat svarstė, ar tautosakos pateikėjų minimi mitiniai personažai mėnulyje negalėtų būti ir žvaigždžių grupės, per kurias mėnuo keliauja. Apie „trečią žvaigždžių žirgą“ – poliarinę dangaus skliauto sritį ir Didžiųjų Grįžulo Ratų žvaigždyną – dėl laiko stokos šįsyk buvo tik užsiminta.

Antrąją konferencijos dalį pradėjo dr. Elvyra Usačiovaitė (LKTI) pranešimu „Dangus ir jo šviesuliai XIX a. Lietuvos mitologų darbuose“. Ji aptarė baltų dangiškosios mitologijos interpretacijas to laikotarpio mokslinėje ir grožinėje kūryboje, pastebėjo, kad Dionizas Poška buvo linkęs aukštinti Perkūną. Antai Baublį jis siejo su bičių dievu Bubilu, bet eilėraštyje, kuris kabėjo virš Baublio durų, rašė: „Ties manim Perkūnui degė avys, ožkos...“ Perpasakodamas Sembos fogto Gerhardo Rudės paaukojimą (1320 m. liepos mėn.), D. Poška šaltiniuose minimus dievus sukonkretino, sumažino iki vieno – esą tai buvusi auka Perkūnui. Kadangi senuosiuose šaltiniuose medžiagos apie dangų ir jo šviesulius nėra daug, su tuo stygiumi susidūrę XIX a. mitologai norėjo aptikti pas mus ką nors panašaus į senovės pasaulio uraninius dievus. XVII–XIX a. Europoje plito teorijos, archajiškiausias religijos formas siejusios su dangaus ir jo šviesulių garbinimu. Paveikti šių teorijų, lietuvių tyrinėtojai (D. Poška, T. Narbutas) taip pat ieškojo personifikuotų dangaus dievybių panteone, stengėsi rasti duomenų apie jų išvaizdą, o perimdami lyginamąjį metodą laisvai gretino lietuvišką ir kitų kraštų medžiagą. T. Narbutas rėmėsi Liudviko Rėzos dainų siužetais, dalies kurių autentiškumu vėliau buvo abejojama. Simonas Daukantas pa-

gal analogiją su krikščioniškojo Dievo vi-sagalybe suabsoliutino Perkūną ir įvairius rašytiniuose šaltiniuose minimus prūsų ir lietuvių dievus „sušlavė“ jam (N. Vėlius, kaip žinome, tai laikė „naiviu etimologizavimu“). Tačiau patys bandymai tirti mitologiją panaudojant kalbinę, etnografinę ir tautosakinę medžiagą, atsispindėję S. Daukanto, Mikalojaus Akelaičio, Simono Stanevičiaus darbuose, buvo gana pažangūs. To meto Lietuvos mitologų idėjos atitiko užsienio tyrinėtojų tendencijas ir pačią Romantizmo epochos dvasią.

Vilija Janušauskienė (LEU) pranešime „Dangiškųjų vaizdinių (pa)likimas šiuolaikinių žmonių sąmonėje ir pasąmonėje“ pristatė 2014 m. atliktą tyrimą – „kultūrinį / literatūrinį / psichologinį eksperimentą“, kuriame dalyvavo šimtas dvidešimt net trims kartoms priskirtų respondentų. Šis daugialypis tyrimas apėmė vaikystės patirčių skirtingu paros metu (rytą, vakare, naktį) atpasakojimą, asociatyvinius žaidimus su dangaus šviesulius įvardijančiais žodžiais, grožinės literatūros tekstų apie dangaus kūnus naktį ir dieną vertinimą, respondentų kūrybą ir t. t. Tyrimo metu gautiems duomenims interpretuoti pasitelkta Carlo Gustavo Jungo sąmonės struktūrinio paveldo koncepcija. Pranešime buvo glaustai pristatyta tyrimo struktūra ir eiga. Gaila, tačiau ryšys su konkrečiais tikėjimais liko detaliau neišryškintas. V. Janušauskienės spėjimu, lietuvių sąmonėje artimiausi yra tie vaizdiniai, kurie užfiksuoti tautosakoje. Surinkti duomenys, ypač apie saulės ir mėnulio įsivaizdavimą, artimiausi Pranės Dundulienės aprašytam kosmogoniniam modeliui. Remdamasi tyrimo rezultatais, edukologė ragino vaikų ugdymo procese labiau orientotis į jų gelmines pajautas, mąstymą, o ne vadovautis valdžios pateiktomis programomis.

Trečioji konferencijos dalis prasidėjo dr. Daivos Vaitkevičienės (LLTI) pranešimu

„*Amalas krinta*: dangiško midaus mito krisleliai“. Pranešėja konstatavo skirtingas *amalo (amaro)* reikšmes lietuvių kalboje, tai: 1) iš dangaus ant žemės ir augalų krintantis saldus skystis, kuris gali būti ir pavojingas; 2) lipčius, t. y. saldus augalų išskiriamas skystis; 3) amarų ir kai kurių kitų vabzdžių išskiriamas saldus skystis; 4) ant medžių šakų augantis parazitinis augalas, kurio uogos taip pat yra lipnios. Su iš dangaus krintančiu *amaru* užrašymuose siejamos ir skalsiagyrybių (*Claviceps purpurea*) paveiktų augalų išskiriamos sultys. D. Vaitkevičienė kelia prielaidą, kad amalu kadaise galėjo būti vadinamas ir žydinčių augalų išskiriamas saldus skystis vabzdžiams privilioti, kurio pavadinimą vėliau išstūmė *nektaras*. Indoeuropiečių mitologijoje nektaras laikomas dangiškos kilmės produktu, pagrindiniu dievų maistu. Amalo orinė prigimtis ir kritimas iš dangaus atliepia šiuos religinius vaizdinius. Kadangi jis krinta perkūnijos metu, pranešėjos nuomone, dangiško medaus išteklių valdovu galėjo būti laikomas Perkūnas. Žaibuojant be griausmo krinta ne tik amalas, bet, kaip sakoma, ir rūda (rūdys). Šį tikėjimą mokslininkė aiškina kaip baltiško mito apie Saulės dukros vestuves sudėtinį dėmenį, arba „mito krislelį“. Ji kelia hipotezę, kad iš dangaus krintanti *rūda* – raudonos spalvos dalelytės – sietinos su Perkūno perskelto ažuolo mitiniu krauju, o griausmo tuo metu negirdėti dėl to, kad šis ažuolas stovi aukštai danguje, prie Saulės namų. Po pranešimo pateikti klausimai išsirutuliojo į diskusiją apie nemirtingumo gėrimą senojoje baltų kultūroje.

Dr. Dainius Razauskas (LLTI) pranešime „Dangus ir Dievas“ gvildeno klausimą, kodėl žodžiai „dangus“ ir „dievas“ savo etimologinėmis reikšmėmis teigia skirtingą dangaus sampratą („dangtis, dengiantis skliautas“ ir „šviesa“) ir koks šių dviejų

jų sampratų tarpusavio santykis. Pasirodo, juodvi yra suderinamos ir gali būti interpretuojamos kaip vientiso kosmologinio modelio skirtingi lygmenys. Žvaigždės mįslėse vaizduojamos skylėmis danguje, dangaus langais, žaibas – pradrėkstu, dryks-telėjusiu dangumi. Tokias mįsles gražiai papildė tikėjimai apie dievišką dangaus atsivėrimą, dangiškos šviesos nusileidimą ant žemės ir žaibą kaip trumpą dangaus prasiskyrimą (*Kap griausmas buvo, ir žaibas, tai sako: „Va, i razsiskiria dungus, tai žaibas – tai dungaus šviesa ragėc.“*). Šie pavyzdžiai skatina dangų suprasti kaip dangtį, skliautą, virš kurio plyti dangiškoji, tiksliau – antdangiškoji šviesa. Šiam dangaus sliautui rytą tarsi nuslinkus ar nuskaidrėjus, stoja diena. Iš pasakojimų apie į „dangų“ kylančius mirusiuosius galima numanyti, kad ta pati antdangiškoji šviesos erdvė yra lietuvių dausos. Po pranešimo irgi vyko diskusija apie antdangiškojo Dievo santykį su visų kitų dievų visuma, kurios metu D. Razauskas išdėstė mintį, jog šis Dievas yra aukščiausiasis, visi kiti – jo besiskleidžiančios apraiškos.

Paremiologė Giedrė Bufienė (LLTI) savo pranešime „*Ne tau, Martynai, mėlynas dangus*: spalvinė dangaus raiška paremių poetikoje“ papasakojo apie dvi patarles, kuriose figūruoja mėlyna ir raudona dangaus spalvos. Grupės „Antis“ dainos išpopuliarinto posakio apie Martyną ištaikos, pasirodo, glūdi kalendorinėje patarlėje, pažymincioje, kad per Šv. Martyną orai būna prasti, dažniausiai lyja (*Gražus dangus, bet ne dėl Martyno*). Iš trisdešimt užrašytų variantų tik viename dangus mėlynas, kituose – gražus arba giedras. XX a. šis posakis imtas vartoti tik metaforiškai ir tapo tikrąja patarle. Kita kalendorinė patarlė, susidariusi Naujajame Testamente paliudyto orų spėjimo pagrindu, yra apie raudoną vakaro ir rytmečio dangų. Dėl

raudonos spalvos simbolikos atsitiktinai ji susiliejo su kita patarle apie karalių, kuris čia gyvas, čia jau nebe, o dvidešimtame šimtmetyje išvirto politiniu šūkiu: *Geriau lavonas nei raudonas!*

Dr. Jolanta Zabulytė (VDA Kauno fakultetas) pranešime „Paminklų paukščiai ir angelai: tradicijos pėdsakais“ nagrinėjo dviemų temų – paukščių ir angelų – vaizdavimo tradiciją ir jos kaitą XX a. antrosios pusės–XXI a. pradžios skirtingų Lietuvos etnografinių regionų antkapiniuose paminkluose. Apibendrinus surinktus duomenis paaiškėjo, kad paukščių vaizdavimo tradicija šiuolaikiniuose paminkluose vos gyva, tačiau angelai Aukštaitijos ir Dzūkijos paminkluose tebėra populiarūs. Tarp paukščių, pasižyminčių krikščioniška simbolika (gaidys, pelikanas), itin retais atvejais pasitaiko ir gegutė, sureikšmintą dėl nekrikščioniškos kilmės tikėjimų.

Rokas Sinkevičius

ETNOLOGIJOS DOKTORANTŲ KONFERENCIJA KLAIPĖDOJE

Gegužės 11–12 dienomis Klaipėdos universitete (KU) įvyko visos Lietuvos etnologijos mokslo krypties doktorantų konferencija „*VERITAS ETHNOLOGICA: etnologijos doktorantų tyrimų gairės*“. Idėja suburti doktorantus ir bendrai aptarti tyrimus radosi 2016 m. pradžioje, įvykus studijuojančiųjų jungtinėje Vytauto Didžiojo universiteto, Lietuvos istorijos instituto ir Klaipėdos universiteto etnologijos doktorantūroje forumui Kaune. Šiais metais konferencija išsiplėtė prie jos prisidėjus Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto (LLTI), Vilniaus universiteto (VU) ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) būsimiesiems mokslininkams.

Šešioliką pranešimų jau netilpo į vieną dieną, juolab kad rengėjų nuspręsta skirti pakankamai laiko ne tik pranešimams, bet ir diskusijoms po jų. Pastarąsias aktyvino konferencijoje klausytojų teisėmis dalyvavęs nemažas būrelis disertacinių darbų vadovų, konsultantų, doktorantūros tarybų narių.

Atidarydamas konferenciją, KU senato pirmininkas prof. dr. Vaidutis Laurėnas pirmiausia nuoširdžiai pasveikino jaunuolius, pasirinkusius mokslininko kelią. Pasak profesoriaus, gana apverktinos šiandienos mokslo mūsų šalyje padėties akivaizdoje etnologai išties turi ką pasakyti: labai svarbu suvokti, kodėl elgiamės vienaip ar kitaip, tačiau dar svarbiau žinoti, kodėl vienaip ar kitaip mąstome. Senato pirmininko pavaduotojas prof. dr. Rimantas Balsys, kurio iniciatyva ir buvo suorganizuotas šis Lietuvos etnologijos doktorantų renginys, pabrėžė gynybinę rinktinės etnologijos „armijos“, susirinkusios į buvusių kareivinių vietą, užduotį: telktis, vienytis ir stiprinti mokslą kokybiškais darbais – tik taip galima apginti mokslo šaką nuo gresiančio sunaikinimo. Apie iškilusią grėsmę etnologijai nenutylėjo ir vienas pagrindinių konferencijos rengėjų, KU doktorantas Žydrūnas Vičinskas, pristatydamas ją spaudoje. Jo žodžiais tariant, etninės kultūros tyrinėjimas ar dėstymas yra pamatiniai dalykai, formuojantys visuomenės tautiškumą, ugdatys patriotiškumą ir pilietinę savivoką. „Deja, etnologija Lietuvos aukštosiose mokyklose pamažu praranda anksčiau turėtas pozicijas. Dažniausiai teigiama banaliai – nesurinko pakankamai norinčiųjų mokytis. Tačiau, mano nuomone, tai ne priežastis, o pasekmė, nes šiuo metu etninės kultūros praktiniams įgūdžiams formuoti skiriamas per mažas dėmesys. <...> Kodėl dvilyktokas turėtų rinktis studijuoti etnologiją universitete, jeigu visuomenėje ji neturi prestižo?

Vadinasi, darželyje, mokykloje jam nebuvo įdiegta pagarba etninei kultūrai. Jeigu nėra studentų, studijuojančių etnologiją aukštosiose mokyklose, nebus ir motyvuotų doktorantų. O jeigu valstybėje nėra piliečių, išmanančių savo etninę kultūrą, nebus ir tautos, besijaučiančios visateise Europos dalimi“; – teigė Ž. Vičinskas (žr. <http://mokslolietuva.lt/2017/05/etnologija-tautos-samoninguma-ugdanti-vertybe/>).

Prasidėjusi tam tikromis nerimo gaidelėmis, konferencija vis dėlto nebuvo orientuota į mokslo politikos klausimų aptarimą. Jaunieji etnologai pristatė išties platų savo tyrimų spektrą: nuo „klasikinių“ etnologijos temų ir tradicinių tyrimo būdų iki tarpdalykinių, sritinių darbų, tolimų kultūrų studijų, filosofijos metodologija grįstų ar taikomojo pobūdžio tikslus turinčių būsimųjų disertacijų pristatymų. Vienos jų dar tik apmąstomos ir struktūrinamos, o kitos jau įpusėtos ar artėjančios link pabaigos, tad pranešimuose buvo pristatomos labai konkrečiai ir dalykiškai, aiškiai suvokiant būsimą savo mokslinio darbo visumą.

Net keli pranešimai buvo skirti įvairių reiškinių, tiriamų skirtingais metodais, sampratai apmąstyti: Jono Tilviko (LII, „Lietuvių liaudies medicinos tyrimai“), Aurimo Bačiulio (LLTI, „Raganos samprata Lietuvoje XVI–XX a. pr.: tyrimo galimybės“), Rūtos Latinytės (LLTI, „Visuomenės samprata fenomenologinėje antropologijoje“).

Mitologija – ne vieno doktoranto tyrimų sritis: Ž. Vičinsko („Mato Pretorijaus mitinės medžiagos verifikacija: *Bičbirbio* / *Birbulio* atvejis“), Roko Sinkevičiaus (LLTI, „Dangiškųjų vedybų mitas baltų mitologijos ir tautosakos kontekste“), Vitos Džekčioritės–Medeišienės (VU, „Mitinė vaiko samprata tradicinėje lietuvių kultūroje“).

Panašu, jog „grynoji“ folkloristika užleidžia pozicijas kitoms, daugeliu atvejų

sudėtinėms kryptims. Folklorinės formos studijoms konferencijoje buvo skirtas vienintelis Lijanos Šarkaitės–Vilums (LMTA) pranešimas „Formulinių tautosakos kūrinių kilmės klausimu“.

Tuo tarpu įprasta etnologijos problematika (pvz., etninės, bendruomeninės tapatybės, šiuolaikinės kultūrinės elgsenos tyrimai) tebėra itin aktuali ir doktorantų mielai pasirenkama. Ji atsispindėjo Audronės Daraškevičienės (LII, „Vaiko socializacija ankstyvuojų jo gyvenimo laikotarpiu XXI a. Lietuvoje“), Gintarės Dusevičiūtės–Neimontienės (VDU, „Veiklų pasidalijimas istorinės rekonstrukcijos judėjime“), Rasos Kasperienės (VDU, „Facebook grupės ir tapatybės ribų braižymas“), Auksės Norikaitės (VDU, „Etninio tapatumo raiška Lietuvos ir Latvijos paribio gyventojų kasdienybės kontekstuose“).

Šios krypties tematikai skirtinas Vaidos Rakaitytės (VDU) pranešimas „Kultūrinis tapatumas ir švediškoji kultūra. Skanseno atvejis“ iš kitų išsiskyrė taikomojo pobūdžio intencijomis. Tai nestebina, nes autorė turi menotyriminkės išsilavinimą ir muziejininkės patirtį, yra aktyvi šios srities specialistė, kaupianti patirtį ir teorinį įdirbį. Reikėtų paminėti, jog stiprėja nauja, ryški tendencija: vos vienas kitas doktorantas turi bazinį etnologijos srities pasirengimą. Dauguma jų atėję iš humanitarinių, gamtos, socialinių, net tikslųjų mokslų sričių (filologijos, biologijos, zoologijos, geografijos, istorijos, gamtosaugos, medicinos, informatikos ir kt.) ir besilavindami derinę artimas ar net ir gerokai nutolusias bakalauro ir magistro studijų programas (biologiją ir religijotyra, informatiką ir etnologiją ir pan.). Plataus išsilavinimo žmonių darbuose išradingai, netikėtai, aktualiai derinamas kelių disciplinų tyrimas, siekiama kompleksinių tikslų.

Antai archeologė Šarūnė Valotkienė (LLTI) siekia suderinti archeologinių artefaktų interpretavimą remdamasi istorinių šaltinių ir tautosakos analize („Simbolinės įkapių reikšmės: kirvis“). Kristina Dolinina (LMTA), lingvistė, baigusi hindi kalbos ir literatūros studijas Delyje, Džavaharlalo Neru universitete, daktaro disertacijos objektu pasirinko šokio antropologiją, o konferencijoje pristatė pranešimą „Klasikinis šiaurės Indijos šokio stilius *kathak*: iš šventyklų į šiuolaikinę sceną. Keletas minčių apie naratyvo poveikį šokio istorijai“. Aivaras Jefanovas (VU), turinčio ekologo išsilavinimą, tyrimas taip pat antropologinio pobūdžio: jis numato tirti žmogaus ir stambiųjų plėšrūnų socialinių ir kultūrinių santykių dinamiką. Pranešime „Tuvos (pietų Sibiras) autochtonų sociokultūrinių santykių su stambiaisiais plėšrūnais (vilkai, meškos, didžiosios katės) tyrimai, paremti ilgalaikiais etnografiniais lauko tyrimų metodais“ jis pabrėžė būsimų tarpdalykinių tyrimų rezultatų reikšmę, atskleidžiant socialinių, kultūrinių, politinių, ekonominių, ekologinių veiksnių įtaką žmogaus ir gyvūnų santykių raidai. Tarpšritiniais derėtų laikyti ir vienintelės ne doktorantės, o jaunos humanitarinių mokslų daktarės Almos Ragauskaitės tyrimus, kuriuos ji pristatė disertacijos tyrimo tąsą projektuojančiame pranešime „Regioninis savitumas gyventojų aprangoje“. Ši LMTA absolventė yra diplomuota geografė, savo darbuose taikanti kultūrinio regionavimo, kartografijos metodus.

Visi pranešėjai sulaukė ne tik daugelio klausimų, pagyrų iš kolegų, bet ir pastabų, paskatinių bei papildymų iš patyrusių mokslininkų. Dialogas ir polilogas tarp savos srities ekspertų ir būsimų specialistų vyksta visos Lietuvos mastu ir tai teikia vilčių dėl šiuo laiku ypač svarbių san-

glaudos galimybių išnaudojimo. Kitamet iniciatyvos sukviesti etnologijos doktorantus imsis vilniečiai.

Aušra Žičkienė

ALGIRDUI JULIUI GREIMUI SKIRTA KONFERENCIJA MASKVOJE

Šių metų pavasarį – gegužės 17–19 dienomis – Maskvoje, Jurgio Baltrušaičio namuose, įvyko Algirdui Juliumi Greimui skirta tarptautinė mokslinė konferencija „Обогах и людях – Apie dievus ir žmones – Des dieux et des hommes: А. Ю. Греймас сегодня“. Akstinas surengti tokią konferenciją buvo ne tik A. J. Greimo šimtosios gimimo metinės, bet ir jo knygos *Apie dievus ir žmones* pasirodymas rusų kalba (*О богах и людях: исследования по литовской мифологии*, Москва: Форум, 2017). Jos vertėja – maskvietė Marija Pranciška Čepaitytė, redaktorė – Marija Zavjalova; įvadinį žodį parašė Kęstutis Nastopka.

Konferencijos rengėjai – Lietuvos Respublikos ambasada Rusijos Federacijoje, Rusijos mokslų akademijos Slavistikos institutas ir Maskvos valstybinio universiteto Pasaulinės kultūros institutas.

Konferenciją atidarė Lietuvos ambasados kultūros atašė Aleksandras Šimelis. Pradedant renginį buvo parodytas akademiko, Baltų-slavų tyrimų centro Slavistikos institute vadovo, Maskvos valstybinio universiteto Pasaulinės kultūros instituto direktoriaus Viačeslavo Ivanovo kalbos vaizdo įrašas. Pagarbos žodžius A. J. Greimui ir jo kūrybai tarė ir Rusijos mokslų akademijos Lingvistinių tyrimų instituto direktorius akademikas Nikolajus Kazanskis ir Vilniaus universiteto profesorius

Kęstutis Nastopka. A. J. Greimui skirtus pranešimus skaitė, be minėto K. Nastopkos („A. J. Greimo semiotinė mitologija“), Jeilio (JAV) universiteto profesorius Tomas Venclova („Susitikimai su A. J. Greimu“), Georgijus Efremovas iš Vilniaus („Žodis kaip apibendrinantis poelgis“), M. Čepaitytė („A. J. Greimo gyvenimo Tulos periodas: biografinė pažyma“), Inna Merkulova iš Paryžiaus („Apie netobulumą: Greimo ir Karsavino dialogas“).

Kiti pranešėjai – Vanda Kazanskienė, Natalija Zlydniova, Aleksandras Gura, Karla Solivetti, Marija Zavjalova, Vladimiras Kliausas ir Anna Ostrogskaja, Fiodoras Dviniatinas, Vladimiras Petruchinas, Tatjana Volodina, Marina Valencova, Tatjana Michailova, Georgijus Levintonas – gvildeno daugiausia baltų, slavų, kitų tradicijų mitologijos problemas. Tarp jų reikėtų paminėti ir Lietuvos atstovus – prof. Skirmantą Valentą (Šiaulių universitetas; „A. J. Greimo mintys apie mitologiją ir poeziją (Ižanga, IV skyrius) – raktas į Vlado Braziūno tekstų interpretaciją“), Ritą Balkutę (Lietuvos nacionalinis kultūros centras; *Dievai ir žmonės šiandien: Jorės šventė Kulionių kaime*“ (filmo demonstravimas). Šių eilučių autorė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) skaitė pranešimą „Mitinio dangaus vaizdinio fragmentai baltų tradicijoje“.

Autoritetingą konferencijos apibendrinimo žodį tarė prof. Tatjana Civjan („Mitologinės Greimo biografijos“), kuri, beje, kartu su M. Zavjalova buvo ir pagrindinės jos rengėjos.

Ši konferencija išsiskyrė aukštu moksliniu lygiu, šilta atmosfera ir didžiule pagarba bei dėmesiu A. J. Greimui, kaip semiotikui, mitologui, pasaulinio garso lietuvių mokslininkui. Jos dalyviams buvo surengta išvyka į Tulą, kur karo pabėgėlių šeimoje gimė A. J. Greimas. Petro ir

Povilo katalikiškoje bažnyčioje, kurioje jis buvo pakrikštytas, buvo aukojamos ir jam skirtos šventosios Mišios.

Nijolė Laurinkienė

BALTIJOS ŠALIŲ FOLKLORISTŲ BENDRADARBIAVIMAS

Baigiantis pavasariui, gegužės 22–23 dienomis, Lietuvių literatūros ir tautosakos institute įvyko antrasis Baltijos šalių folkloristų susitikimas, kuris tęsė prieš metus prasidėjusį glaudesnę Latvijos universiteto Literatūros, folkloro ir meno instituto, Estų literatūros muziejaus ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto folkloro specialistų bendradarbiavimą. Estijos, Latvijos ir Lietuvos folkloristai nuolat bendraudavo sovietmečiu. Subyrėjus prievartinei Sąjungai (visomis prasmėmis), ryšius teko megzti iš naujo. 1995 m. šių trijų šalių mokslininkai įkūrė Baltijos folkloro institutą (*The Baltic Institute of Folklore*, sutrumpintai – BIF), o 1996 m. išleistas šio instituto mokslinio žurnalo pirmasis tomas. Deja, 2000-aisiais pasirodęs trečiasis tomas buvo paskutinis – BIF’as sustabdė savo veiklą, baigėsi intensyvus profesinis trijų šalių folkloristų bendradarbiavimas. Tačiau su estais, dirbančiais Tartu universitete ir Literatūros muziejuje, moksliniai ryšiai niekada nebuvo visiškai nutrūkę. 2008 m. buvome pakviesti į Tartu, dalyvavome bendrame lietuvių ir estų folkloristų seminare, šeimininkų surengtoje ekskursijoje po žymesnes Estijos etninės kultūros vietas. Nuo 2011 m. Estijoje ir Lietuvoje organizuojamos jaunųjų folkloristų konferencijos. Pastaraisiais metais Tartu universitetą stažuotėms mie-

lai renkasi ir jungtinės Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto, Lietuvos muzikos ir teatro akademijos ir Vilniaus universiteto etnologijos doktorantūros doktorantai. Estų delegacija ir pavieniai mokslininkai taip pat keletą kartų buvo apsilankę mūsų Institute. Deja, to negalima būtų pasakyti apie artimiausius kaimynus latvius, – su jais bene penkiolika metų beveik visiškai nebendrauta. Latvijoje vykdomų mokslo reformų metu folkloristikos, kaip mokslo šakos, išlikimas buvo pakibęs ant plauko, latvių mokslininkų nebuvo matyti konferencijose, nevyko dvišaliai moksliniai mainai. Todėl šiandien ypač džiugu, kad atsinaujinęs ir persikėlęs į naujas patalpas Latvių tautosakos archyvas jau keletą metų dirba nauju pajėgumu. Literatūros, folkloro ir meno instituto direktorė tautosakininkė Dacė Bula pakvietė nemažai naujų darbuotojų, jaunų specialistų. Dabar daug dėmesio skiriama ne tik tyrimams, bet ir fondų skaitmeninimui, archyvo pristatymui internete (svetainę „Latviešu folkloras krātuve“ žr. <http://en.lfk.lv>), dalyvavimui Šiaurės ir Baltijos šalių tradicijų archyvų tinklo (*Network for Nordic and Baltic Tradition Archives*) veikloje.

Šiaurės ir Baltijos šalių tradicijų archyvų tinklas – nedidelių archyvų, priklausančių mokslo ir kultūros institucijoms, grupė, susibūrusi po SIEF (*International Society for Ethnology and Folklore*) organizacijos vėliava. Šios grupės tikslas sutelkti profesionalius folkloro tyrėjus ir kitus humanitarus. 2015 m. prie šio regiono archyvų tinklo buvo pakviestas prisidėti ir mūsų Institutas. Pasak Austės Nakienės, dalyvavusios susitikimuose Osle ir Kopenhagoje, „Šiaurės ir Baltijos šalių tradicijų archyvų tinklas – tai virtuali bendruomenė, kuri dalijasi patirtimi internete, taip pat aptaria nedidelių archyvų, kaupiančių folkloro, etnografijos ir kultūros istorijos medžiagą,

problemas susitikimuose“ (plačiau žr. *Tautosakos darbai*, t. L, 2015, p. 244).

Norint kuo arčiau vienas kitą pažinti ir siekiant glaudesnio bendradarbiavimo, nuspręsta rengti ir labiau geografiškai bei istoriškai giminingų, pavyzdžiui, vien Baltijos šalių, archyvų darbuotojų, kurių darbas susijęs su folkloru, susitikimus. Taigi 2016 m. pavasarį latvių ir lietuvių folkloristus pasikvietė estai; pirmasis susitikimas įvyko senojoje Estijos sostinėje – Tartu. Tą kartą, beveik po aštuonerių metų pertraukos, į Estiją išvyko keturi Tautosakos archyvo skyriaus darbuotojai – Rūta Žarskienė, Austė Nakienė, Asta Skujytė-Razmienė ir Mantas Lapeika. Tuo tarpu iš Rygos atvyko beveik visi Latvių tautosakos archyvo darbuotojai – per dvidešimt žmonių. Renginio pradžioje susirinkusius svečius pasveikino Estų literatūros muziejaus direktorius Urmas Sutropas, trijų šalių tautosakos archyvų veiklą pristatė jų vadovai – Rita Treija, Rūta Žarskienė ir Risto Järvas. Vėliau šeimininkai surengė ekskursiją po muziejų, papasakojo apie folkloro skyrių veiklą, pademonstravo skaitmeninimo įrangą, parodė vertingų archyvinių eksponatų, pristatė naujausius leidinius. Rytojaus dieną buvo diskutuojama mažesnėse grupėse. Tyrėjai ir kiti specialistai, pasidaliję į etnomuzikologijos, skaitmeninimo bei archyvinio tyrinėjimo ir leidybos grupes, pasakojo apie savo mokslinių interesų sritis, atliekamus tyrimus, buvo ieškoma sąlyčio taškų ir galimų bendrų tiriamųjų projektų temų, gilnamasi į sisteminimo principus, diskutuojama, kokius duomenis ir kaip reikia pateikti duomenų bazėse, ir t. t. Susitikimo pabaigoje Šiaurės šalių fondų finansuojamos Šiaurės ir Baltijos mobilumo programos *Culture* koordinatoriaus Latvijos tautosakos archyvo darbuotojai visus pakvietė atvykti į Rygą, tarptautinę archyvų konferenciją. Kitą

Baltijos šalių susitikimą nutarta po metų surengti Vilniuje.

Taigi 2017 m. Baltijos šalių folkloristai apsilankė pavasariu pakvipsusiame Vilniuje. Ypač tuo džiaugėsi kolegos iš Estijos – savo gimtuosius namus jie paliko dar tik sprogstant medžiams, o Lietuvos gamta juos pasitiko žydinčiomis obelėmis ir nuostabiais besiskleidžiančių alyvų kvapais. Prabudusi gamta žadino gerą nuotaiką ir renginio dalyviams – kolegoms buvo malonu po metų vėl susitikti (jų atvyko net 35). Susitikimas tradiciškai prasidėjo sveikinimo žodžiais ir archyvų prisistatymu, papasakota, kas nuveikta per pastaruosius metus. Vėliau susitikimo koordinatore A. Nakienė svečius lydėjo iš vieno tautosakos skyriaus į kitą; skyrių vadovai pristatė pagrindines mokslinės veiklos kryptis bei darbus, o kone profesionalia Instituto gide tapusi Gražina Kadžytė papasakojo Vileišių šeimos ir rūmų istoriją. Kitą dieną, kaip ir Tartu susitikime, atsižvelgiant į susirinkusiųjų profesinius interesus, susiskirstyta į mažesnes grupes, kuriose buvo aptariamose konkrečios profesinės temos, dalijamasi patirtimi. Tautosakos naratyvų ir mitologijos grupė posėdžiavo Sakytinės tautosakos skyriuje, o dainų tekstų ir šiuolaikinių folkloro procesų tyrinėtojai bendravo Dainyno skyriuje. Etnomuzikologijos ir archyvų skaitmeninimo grupes pasikvietė Tautosakos archyvo skyriaus darbuotojai. Svečiams buvo pristatytos interneto svetainėje *www.sutartinės.info* sudėtų pastaraisiais metais sukurtų elektroninių knygų *Sutartinės. Daugiabalsės lietuvių liaudies dainos* (parengė Zenonas Slaviūnas, 1958–1959) ir *Lietuvių liaudies instrumentinė muzika. Pučiamieji instrumentai* (parengė Stasys Paliulis, 1959) angliškos versijos, tautosakos duomenų bazės, apsilankyta fonduose. Po diskusijų Baltijos šalių folkloristai galėjo

pasižiūrėti nuotaikingas „Tilidūda“ dainėles – vienų–šešerių metų vaikams lietuvių liaudies dainelių tematika sukurtus animacinius filmukus, kurie per pusantrų metų *YouTube* jau surinko 16,5 milijono peržiūrų (projekto koordinatorius – LLTI, idėjos autorė – Aušra Žičkienė). Vilniuje mūsų svečiai galėjo ne tik susipažinti su Instituto folkloristų veikla, bet ir apsilankyti artimoje kaimynystėse, Antakalnio mikrorajone, įsikūrusiame Lietuvių kalbos instituto muziejuje „Lituanistikos židinyse“, Sapiegų parke esančiame Saugomų teritorijų nacionaliniame lankytojų centre, sovietmečio ir atgimimo metais menininkus ir mokslininkus savo kalneliuose priglaudusiose Antakalnio kapinėse. Natūralu, kad antrasis Baltijos šalių folkloristų susitikimas, palyginti su pirmuoju, buvo kur kas atviresnis, dalykiškesnis, labiau kolegiškas, galbūt padėjęs pamatus tolesnei profesinei ar net asmeninei draugystei. Tai rodo ir per oficialius renginio pietus suskambusios latviškos, lietuviškos ir estiškos liaudies dainos, kurios, tikimės, dar išraiškingiau skambės Rygoje po metų vykstančiame trečiajame Baltijos šalių folkloristų susitikime.

Baigiant šią apžvalgą vis dėlto vertėtų dar atskirai paminėti Šiaurės ir Baltijos šalių archyvų tinklo ir SIEF Archyvų grupės (*SIEF Working Group on Archives*) organizuojamas tarptautines konferencijas. Kaip minėta, 2016 m. rugsėjo 14–16 d. Rygoje, Latvijos nacionalinėje bibliotekoje, įvyko tarptautinė konferencija, pavadinta „Į skaitmeninę folkloristiką“, kurioje dalyvaavo daugiau kaip keturiasdešimt pranešėjų iš Europos, Šiaurės ir Pietų Amerikos, Japonijos. Buvo gilintasi į archyvinių tyrimų perspektyvas, archyvavimo praktikas ir etinius iššūkius, daugelį kitų temų. (Lietuvai atstovavusios R. Žarskienė ir A. Nakienė perskaitė pranešimą „Folkloro archyvai ir skaitmeninė tikrovė: šiandienos iššūkiai“.)

Tarptautinė konferencija „Archyvai kaip žinių centrai: iniciatyvos ir įtakos“, skirta Estų folkloro archyvo 90-mečiui, šimet, rugsėjo mėnesį, įvyks Tartu, Estų literatūros muziejuje. 2018 m. archyvų klausimus gvildenantį tarptautinį mokslo renginį išsipareigojo surengti LLTI folkloristai. Taigi savo šalies, o kartu ir Latvijos, taip pat Estijos nepriklausomybės paskelbimo šimtmečius paminėsime produktyviai dirbdami, todėl iš anksto visus norime pakviesti dalyvauti tarptautinėje konferencijoje „Trys Baltijos šalys: šimtmečio istorija archyvuose“.

Rūta Žarskienė